

Sociale vitalisering in wooncomplexen voor ouderen: mogelijkheden en grenzen.

JEM Machielse Universiteit voor Humanistiek, Utrecht

Sociale participatie is belangrijk voor het welbevinden van ouderen, maar bij het stijgen van de leeftijd nemen de mogelijkheden om deel te nemen aan sociale activiteiten af. In de huidige beleidscontext wordt ook de professionele activiteitenbegeleiding in wooncomplexen voor ouderen afgebouwd. Het is de bedoeling dat ouderen zelf sociale activiteiten organiseren, zo nodig met ondersteuning van beroepskrachten. Diverse onderzoeken laten zien dat niet alle ouderen voldoende zelforganiserende vermogens hebben om dit te kunnen. Hierdoor zijn er in wooncomplexen minder activiteiten en minder ontmoetingsmogelijkheden, met ongewenste gevolgen voor het welbevinden en de kwaliteit van leven van ouderen.

Het Experiment Vitale woongemeenschappen, uitgevoerd door Platform31 en het Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg, is gericht op de mogelijkheden voor gemeenschapsvorming in wooncomplexen voor ouderen. In het experiment werken bewoners en professionals met behulp van een methodische aanpak aan sociale vitalisering in tien wooncomplexen voor ouderen, verspreid over het land. In dit symposium worden de resultaten van het begeleidend onderzoek naar het verloop en de uitkomsten van dit experiment gepresenteerd. Het onderzoek omvatte een kwantitatieve nul- en nameting en een kwalitatief onderzoek gedurende de tussenliggende periode. De eerste presentatie geeft inzicht in de vraag of (en waardoor) sociale activiteiten in de woonomgeving al dan niet zijn toegenomen. De tweede presentatie laat de impact van een methodische beïnvloeding op het zelforganiserende vermogen van ouderen en het sociale klimaat in de wooncomplexen zien. De laatste presentatie maakt duidelijk onder welke voorwaarden interventies voor sociale vitalisering in wooncomplexen voor ouderen succesvol kunnen zijn en welke professionele ondersteuning nodig is.

Sociale activiteiten binnen wooncomplexen voor senioren: verschillen voor en na een interventie sociale revitalisering

W. van der Vaart, M. van Egmond, Utrecht, Universiteit voor Humanistiek

Achtergrond: In deze presentatie bespreken we de uitkomsten van de kwantitatieve nul- en nametingen die voorafgaand aan en na afloop van de interventie 'sociale revitalisering' in de wooncomplexen zijn verricht. Om na te gaan of deze interventie een sociaal activerend effect heeft gehad, kijken we met name naar veranderingen in (de mate van, en behoefte aan) activiteiten binnen het wooncomplex en contacten met medebewoners.

Methode: Alle bewoners van de wooncomplexen hebben tijdens de eerste en tweede meting (9 maanden later) een papieren enquête ontvangen. Beide keren zijn in totaal circa 1260 bewoners benaderd; de response was respectievelijk 32% (T1) en 26% (T2). De vragenlijst omvatte de volgende hoofdthema's: deelname aan activiteiten binnen het wooncomplex, kwaliteit van leven, eenzaamheid, zingeving, zelfredzaamheid, sociale contacten binnen en buiten het wooncomplex. Verschillen tussen de voor- en nameting worden in verband gebracht met de andere thema's en met achtergrondkenmerken van de bewoners.

Resultaten: De eindmeting laat geen substantiële verschillen zien tussen de nulmeting en de eindmeting. Wel blijkt dat bewoners die aan beide metingen hebben meegedaan, op nagenoeg alle aspecten hoger scoren dan de overige (eenmalige) deelnemers. Dit geldt met name voor de 'ervaren sociale contacten in het wooncomplex' en 'kwaliteit van leven'.

Conclusie: De uitkomsten zullen aangeven bij welke bewoners en onder welke omstandigheden activiteiten en sociale contacten in de wooncomplexen al dan niet zijn toegenomen. Daarbij wordt plausibel gemaakt of en in welke mate dit toe te schrijven kan zijn aan de interventie 'sociale vitalisering'.

Het sociale klimaat in de wooncomplexen: resultaten van een etnografische studie

G. Bos, JEM Machielse, E. Thoolen, Universiteit voor Humanistiek, Utrecht

Achtergrond: Het Experiment Vitale Woongemeenschappen is ontwikkeld om het zelforganiserende vermogen van bewoners in wooncomplexen voor ouderen te vergroten en daarmee bij te dragen aan de sociale vitaliteit in de wooncomplexen en het welbevinden van de betrokken ouderen. Doel van deze studie is inzicht te bieden in de invloed die een methodische aanpak van sociale vitalisering kan hebben op het sociale klimaat in wooncomplexen voor ouderen.

Methodie: Een etnografische studie in vier wooncomplexen voor ouderen die hebben deelgenomen aan het Experiment Vitale Woongemeenschappen. Gegevens zijn verzameld met behulp van kwalitatieve interviews en groepsinterviews met bewoners en professionals, en door participerende observaties in diverse situaties die verband hielden met de methodische aanpak. Ook werd participerend geobserveerd tijdens activiteiten die al bestonden voor het experiment werd ingezet.

Resultaten: De studie maakt duidelijk hoe het organiseren van sociale activiteiten in alle onderzochte complexen verloopt en welke gevolgen het experiment heeft voor de sociale dynamiek en de onderlinge betrokkenheid in de vier complexen. Er zijn nieuwe contacten gelegd en nieuwe activiteiten ontwikkeld, maar het experiment leverde ook spanningen op en bestaande conflicten werden soms juist versterkt.

Conclusie: De studie bevestigt het beeld dat uit de nulmetingen naar voren kwam. Veel bewoners geven aan behoefte te hebben aan sociale activiteiten, maar zijn vaak niet bereid of in staat om dat zelf te organiseren. De methodische beïnvloeding heeft bovendien grote gevolgen voor de onderlinge relaties en contacten tussen bewoners, zowel in positieve als in negatieve zin.

Voorwaarden en mogelijkheden om gemeenschapsvorming in wooncomplexen voor ouderen te stimuleren

JEM Machielse, G. Bos, E. Thoolen, W. van der Vaart, Universiteit voor Humanistiek, Utrecht

Achtergrond: Tot nu toe is weinig bekend over de mogelijkheden om gemeenschapsvorming in wooncomplexen voor ouderen te stimuleren. Ook is niet duidelijk hoe de sociale vitaliteit kan worden behouden als een actieve bewonersgroep ouder wordt en de leden ervan meer beperkingen krijgen. Doel van deze studie was inzicht te krijgen in de voorwaarden waaronder interventies voor gemeenschapsvorming in wooncomplexen voor ouderen succesvol kunnen zijn en welke professionele ondersteuning daarbij nodig is.

Methode: Theoretische inzichten over aspecten die relevant zijn voor het bevorderen van burgerparticipatie en sociale vitaliteit zijn in verband gebracht met bevindingen uit de nul- en nameting, het tussenliggende kwalitatieve onderzoek in vier wooncomplexen, en bijeenkomsten van een 'learning community' met bewoners en professionals van alle tien wooncomplexen die aan het experiment meededen.

Resultaten: De bevindingen uit het empirisch onderzoek bevestigen de theoretische veronderstelling dat 'doenvermogen' een voorwaarde is om sociale vitalisering op gang te brengen. Een kleine groep bewoners is zeer gemotiveerd om sociale activiteiten te organiseren, maar slaagt er niet in om andere bewoners mee te krijgen. Beroepskrachten met kennis van de gemeenschap ('activity settings') zijn nodig om het proces op gang te krijgen en te begeleiden, en om de continuïteit te waarborgen.

Conclusie: Methodisch gestuurde sociale vitalisering is altijd maatwerk. De behoeften en de mogelijkheden van de bewoners lopen sterk uiteen en de toepassing van de methodiek moet goed worden afgestemd op de doelgroep en de bestaande sociale structuur binnen een wooncomplex. (Lokale) factoren hebben een stimulerende dan wel belemmerende invloed op dergelijke interventies.